

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka, soudce Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a soudkyně Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **D. H.**, zastoupeného Mgr. Veronikou Klaškovou, advokátkou se sídlem Tyršova 2, Kostelec nad Orlicí, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 10. 2018 č. j. 20 Co 173/2018-183 a rozsudku Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 29. 3. 2018 č. j. 0 NC 1488/2017-155, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, jako účastníků řízení, a Mgr. E. B. a města Rychnov nad Kněžnou, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 10. 2018 č. j. 20 Co 173/2018-183 a rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 29. 3. 2018 č. j. 0 NC 1488/2017-155 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na rodinný život zaručeným čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a právem na péči o děti a jejich výchovu zaručeným čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 10. 2018 č. j. 20 Co 173/2018-183 a rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 29. 3. 2018 č. j. 0 NC 1488/2017-155 se proto zrušují.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených soudních rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení ústavně zaručeného práva na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), práva na péči o děti a jejich výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel dále namítá porušení čl. 8 a čl. 18 Úmluvy o právech dítěte.

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil následující skutečnosti. Stěžovatel je otcem dvou nezletilých dcer, M. (nar. v roce 2009) a M. (nar. v roce 2011). V srpnu 2015 se matka nezletilých (dále jen „vedlejší účastnice“) odstěhovala i s nezletilými z Ostravy, kde do té doby se stěžovatelem a dětmi žili, do Rychnova nad Kněžnou; po dobu dvou let byl styk stěžovatele s nezletilými

realizován na neformální bázi. Začátkem roku 2017 podala vedlejší účastnice návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí, ve kterém požadovala, aby jí soud svěřil nezletilé do péče a styk stěžovatele s nezletilými stanovil na každý sudý týden od soboty od 9:00 hod do neděle do 18:00 hod. Stěžovatel v řízení nejprve navrhoval svěřeni nezletilých do střídavé péče, po seznámení se se závěry znaleckého posudku svůj návrh změnil tak, aby byly nezletilé svěřeny do výlučné péče vedlejší účastnice a stěžovateli stanoven rozšířený styk, konkrétně v lichém týdnu ve středu a ve čtvrtek od 15:00 hod do 17:30 hod a v sudém týdnu od středy od 15:00 hod do neděle do 18:00 hod, přičemž o střídavou péči avizoval usilovat v budoucnu. Město Rychnov nad Kněžnou (dále jen „opatrovník“) navrhlo svěřit nezletilé do péče vedlejší účastnice a styk stěžovatele s nezletilými upravit tak, že stěžovatel je oprávněn se s nezletilými stýkat každý sudý kalendářní týden vždy ve středu a čtvrtek od 15:00 hod do 17:30 hod a od pátku 15:00 hod do neděle 18:00 hod a každý lichý týden vždy od středy od 15:00 hod do čtvrtka do 18:00 hod.

3. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou (dále jen „nalézací soud“) v záhlaví označeným rozsudkem rozhodl tak, že nezletilá M. a nezletilá M. se svěřují do péče vedlejší účastnice; stěžovatel je s nezletilými oprávněn se stýkat každý sudý kalendářní týden vždy od pátku od 14:00 hod do neděle do 18:00 hod a každou středu a čtvrtek vždy od 15:00 hod do 17:30 hod. Dále upravil styk stěžovatele s nezletilými během prázdnin a vyživovací povinnost stěžovatele ve vztahu k nezletilým.

4. Proti rozsudku nalézacího soudu podal stěžovatel odvolání, ve kterém se domáhal především rozšíření styku s nezletilými. V důsledku nalézacím soudem stanoveného styku ve všední dny pouze převádí nezletilé mezi zájmovými kroužky; je přesvědčen, že přespávání u stěžovatele i během pracovního týdne by přispělo k tomu, aby si nezletilé postupně zvykly v jeho novém bydlišti. Zdůraznil, že splňuje předpoklady pro péči o nezletilé a svůj skutečný zájem o nezletilé osvědčil tím, že se po odstěhování vedlejší účastnice za nezletilými přemístil. Stěžovatel je přesvědčen, že čím déle bude trvat situace, kdy jsou nezletilé převážně jen s vedlejší účastnicí, tím složitěji k nim stěžovatel bude hledat cestu.

5. Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „odvolací soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem potvrdil výroky nalézacího soudu týkající se péče a styku s nezletilými. K rozsahu styku odvolací soud uvedl, že stanovený styk respektuje faktický stav, který dětem vyhovuje a na který si zvykly. Stěžovatelem požadovaný rozsah styku by se v podstatě blížil střídavé péči, pro kterou nezletilé dosud nedozrály. I doprovázení na zájmové kroužky je formou péče o děti a stanovený styk je dle odvolacího soudu dostatečný k tomu, aby stěžovatel mohl svůj vztah s nezletilými rozvíjet, výchovně na ně působit a postupně se s nimi sbližovat.

6. Obecné soudy při svém posouzení vycházely primárně ze závěrů posudku znalce z oboru psychologie, podle kterého by realizace střídavé péče mohla být riziková, zejména ve vztahu k nezletilé M., která styk s otcem zřejmě z podvědomé obavy o ztrátu kontaktu s matkou částečně odmítá. Podle znalce nelze proces adaptace nezletilých na nové prostředí u stěžovatele urychlit, styk stěžovatele s nezletilými nicméně funguje a nic nebrání tomu, aby byl v budoucnu rozšiřován. Znalec ve svém posudku doporučil po dobu jednoho roku svěřeni nezletilých do péče vedlejší účastnice a rozšířený styk se stěžovatelem za účelem řádné adaptace nezletilých na prostředí v novém bydlišti otce.

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojí proti tomu, že obecné soudy bez dostatečného odůvodnění nevyhověly jeho návrhu na přespávání nezletilých v jeho novém bydlišti během pracovního týdne. Upozorňuje, že přestože byl návrh podpořen i opatrovníkem, nalézací soud pouze lakonicky uvedl, že soudem stanovený styk dvakrát týdně během odpoledne je široký, odvolací soud odkázal na přání nezletilých. Stěžovatel dále brojí proti způsobu slyšení nezletilých ze strany znalce, který nezletilým kladl nevhodné a pro dítě stresující otázky typu „se kterým z rodičů by chtěly žít“. Na podporu svého návrhu na úpravu styku ve všední dny připomíná význam zapojení obou rodičů do běžného života dětí, které pro svůj řádný vývoj potřebují ženský i mužský vzor, a odkazuje na náleží Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13, podle kterého je v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo především v péči obou rodičů. V posuzovaném případě rodiče bydlí blízko sebe; děti mohou navštěvovat jednu školu a jedny zájmové kroužky; u obou rodičů mají kvalitní zázemí; a otec je schopen děti dopravit do školy nebo kroužků a zpět. Od odstěhování dětí z Ostravy v roce 2015 stěžovatel dle svého přesvědčení osvědčil svými pravidelnými návštěvami, péčí a zakoupením nemovitosti v blízkosti nezletilých, že má skutečný zájem na tom být součástí života svých dětí, předat jim své znalosti a zkušenosti a všestranně je rozvíjet a vychovávat. Na zlepšení vztahů s vedlejší účastnicí vzájemně pracují návštěvami u psychologa. Závěrem stěžovatel shrnuje, že závěry obecných soudů jsou zjednodušené, soudy se věcí nezabývaly komplexně a do hloubky, což vyplývá i z nedostatečného odůvodnění. Jejich závěry jsou navíc v rozporu s judikaturou Ústavního soudu.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.
9. Nalézací soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku; odvolací soud svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.
10. Vedlejší účastnice ani opatrovník svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužili.

IV. Procesní podmínky řízení

11. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

12. S ohledem na obsah ústavní stížnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení věci Ústavním soudem

13. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soustavy soudů (srov. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy

obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný zejména ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky.

14. Obzvláště rezervovaně pak Ústavní soud přistupuje k soudním rozhodnutím ve věcech rodinněprávních, neboť se zde rozhodování soudů do značné míry odvíjí od zjišťování a posuzování skutkových okolností a otázek, což je v první řadě úkolem obecných soudů, a od znalosti vývoje rodinné situace a bezprostředního kontaktu s účastníky. Ústavnímu soudu v žádném případě nenáleží předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče nebo jak má být upraven styk dítěte s rodičem, který jej nemá v péči, ani v řízení o ústavní stížnosti hodnotit důkazy [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017 (N 238/87 SbNU 853), dostupný tak jako ostatní zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>]. Ani v této oblasti však nelze vyloučit, že obecné soudy ve svých rozhodnutích vybočí z rámce ústavnosti a poruší ústavně zaručená práva rodičů, dětí či jiných osob, zejména práva spojená s jejich rodinným životem či práva procesní povahy. Základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73), sp. zn. II. ÚS 476/09 ze dne 2. 4. 2009 (N 81/53 SbNU 23)].

15. V naznačeném rozsahu Ústavní soud posoudil ústavní stížností napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť jimi bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny) a právem na péči o děti a jejich výchovu (čl. 32 odst. 4 Listiny).

V.a) Obecná východiska

16. Ústavní soud se ve své judikatuře opakovaně zabýval problematikou úpravy výchovných poměrů nezletilých dětí, včetně péče o ně a styku s nimi. Základní povinností všech rozhodujících orgánů veřejné moci je sledovat a chránit především nejlepší zájem dítěte [čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, publ. pod č. 104/1991 Sb. (dále jen „Úmluva o právech dítěte“)]; byť nejde o jediné hledisko pro rozhodování v těchto situacích, a je třeba zvažovat i jiné oprávněné zájmy [nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529)]. Přezkum Ústavního soudu týkající se rozhodnutí o péči o dítě či o úpravě styku se pak soustředí především na to, zda obecné soudy zvážily a vyvážily dotčené oprávněné zájmy, zejména zda byl náležitě zjišťován nejlepší zájem dítěte a za tím účelem shromážděny veškeré potřebné důkazy a zda byla rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu řádně a dostatečně odůvodněna (srov. nález sp. zn. II. ÚS 1654/17 ze dne 5. 9. 2017, body 17 a 18).

17. Důraz na dodržování požadavku řádného odůvodnění rozhodnutí, který je jedním ze základních atributů spravedlivého procesu a jehož dodržování má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit nepřezkoumatelnost či dokonce libovůli v soudním rozhodování [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213); sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. 2. 2006 (N 45/40 SbNU 373)], je

s ohledem na výše zdůrazněnou povinnost obecných soudů v rámci řízení o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte a v souladu se zmíněnými ústavněprávními kritérii nepochybně zesílen.

18. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti dále konstantně zdůrazňuje procesní právo dítěte být slyšeno v řízení, které se jej dotýká (nález sp. zn. III. ÚS 1265/16 ze dne 19. 6. 2018). Jak Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti konstantně zdůrazňuje, dítě (účastník řízení) není pouhým objektem rozhodování a není ani důvod upírat mu (jako účastníku řízení) právo být přítomen projednávání věci a vyjádřit se k věci (srv. čl. 38 odst. 2 Listiny, čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, § 100 odst. 3 o. s. ř., § 867 občanského zákoníku), přičemž povinnosti soudu zjišťovat jeho názor nezabavuje ani ustanovení opatrovníka. Úzká souvislost je zde i s právem dalších účastníků řízení, zejména rodičů daného dítěte, na soudní ochranu, příp. na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy), neboť výslech dítěte (účastníka řízení) je i způsobilým pramenem potřebných skutkových poznatků. Při zjišťování názoru dítěte je přitom právní úpravou i předchozí judikaturou Ústavního soudu akcentováno přímé slyšení dítěte, jehož prostřednictvím soudce získá potřebný bezprostřední dojem a může eliminovat riziko dezinterpretace názoru dítěte hrozící při jeho zjišťování prostřednictvím třetí osoby (zástupce, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znalce). Výjimečně pak lze zjistit názor dítěte zprostředkovaně, avšak pro takový postup musí být důležitý důvod (např. věk dítěte, ochrana jiných důležitých zájmů dítěte), který by měl rovněž plynout z obsahu rozhodnutí soudu [srov. nálezy ze dne 4. 11. 2015 sp. zn. IV. ÚS 3900/14 (N 193/79 SbNU 199), ze dne 2. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1945/08 (N 80/53 SbNU 11), ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 3007/09 (N 172/58 SbNU 503), ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 2661/10 (N 219/59 SbNU 167), ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. III. ÚS 3363/10 (N 131/62 SbNU 59), ze dne 19. 2. 2014 sp. zn. I. ÚS 3304/13 (N 18/72 SbNU 217), ze dne 12. 5. 2015 sp. zn. I. ÚS 2903/14 (N 94/77 SbNU 377), ze dne 20. 7. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (N 146/58 SbNU 227) či ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1931/17]. V případě, že dítě není slyšeno přímo soudem, musí být jeho názory a vyjádření tlumočeny soudem s maximální přesností a bez zkreslení (nález sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. 5. 2019).

19. Po stránce věcné vychází Ústavní soud při svém rozhodování ze základního postulátu, že být spolu znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i přes případné rozkoly ve vztazích mezi rodiči (viz např. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Elsholz proti Německu* ze dne 13. 7. 2000, č. 25735/94, bod 43). V zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů, aby mu každý z nich poskytl láskyplnou péči a svým dílem přispěl k jeho osobnostnímu vývoji [nález sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. 7. 2016 (N 137/82 SbNU 207) či nález sp. zn. IV. ÚS 1921/17 ze dne 21. 11. 2017]; byť samozřejmě vždy musí být posuzován nejlepší zájem konkrétního dítěte. Pokud obecné soudy rozhodují o úpravě styku, je třeba vycházet z toho, že právem obou rodičů je v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo samotného dítěte na péči obou rodičů; a tudíž je-li rozhodnutím soudu dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by mu mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby byl postulát rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn. Pro oba rodiče totiž platí stejně čl. 32 odst. 4 Listiny, podle něž je péče o děti a jejich výchova právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Takové co nejrovnoměrnější uspořádání z hlediska péče o dítě a jeho výchovy je rovněž zpravidla v nejlepším zájmu dítěte. Odchytky od takového uspořádání, tedy výrazná nerovnováha mezi oběma rodiči v péči o dítě a styku s ním, musí být vždy odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního

zájmu, nejčastěji opět nejlepšího zájmu dítěte; přičemž v řízení musí být prokázány konkrétní skutečnosti, o něž se tento zájem opírá (srov. nález sp. zn. III. ÚS 2298/15 ze dne 15. 3. 2016, citovaný výše, bod 16; nález sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. 7. 2016, citovaný výše; či nález sp. zn. IV. ÚS 1286/18 ze dne 31. 8. 2018, bod 21).

20. Součástí nejlepšího zájmu dítěte je zpravidla i stabilita jeho výchovného prostředí; nejedná se však o hodnotu hodnou ochrany samu o sobě, jako abstraktní princip, ale má být chráněna pouze v souvislosti s nejlepším zájmem dítěte; je tudíž třeba vždy zkoumat, zda stabilita výchovného prostřední je v nejlepším zájmu dítěte v konkrétním posuzovaném případě (již citované nálezy sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 a sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. 7. 2016). Stabilita výchovného prostředí tedy nemůže být sama bez dalšího argumentem pro zachování dosavadního uspořádání, jehož změna je navrhována. Jak Ústavní soud vyjádřil v nálezu sp. zn. I. ÚS 823/16 ze dne 6. 12. 2016 (N 233/83 SbNU 637), nejlepší zájem dítěte nelze ztotožňovat s neměnností výchovného prostředí bez dalšího. Argumentace zájmem na stabilním výchovném prostředí tedy nemůže být dostačující sama o sobě, ale vždy jen v kontextu posouzení toho, jaký vliv bude mít změna prostředí na psychický či fyzický komfort dítěte samotného. V opačném případě by se fakticky konzervoval status quo daný prvním rozhodnutím ve věci (bod 43 citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 823/16).

21. Důvodem pro nerozšíření styku dětí a rodiče, jemuž nebyly svěřeny do péče, nemůže být ani sám nesouhlas druhého rodiče, který má děti svěřeny do péče, s takovou změnou. Ústavní soud opakovaně připomněl, že druhý rodič obecně nemá žádné silnější právo na péči o děti a jejich výchovu. Tak jako při rozhodování o péči o dítě nemůže jeden rodič zvrátit svěřeni dítěte do střídavé péče jen proto, že chce mít dítě ve výlučné péči [viz nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, bod 28; oba citovány výše; či nález sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014 (N 236/75 SbNU 629), bod 30]; tak při rozhodování o úpravě styku nemůže rodič, který má dítě svěřeno do výlučné péče, sám určovat rozsah styku dítěte s druhým rodičem jen podle svých preferencí.

22. Otázkou spornou v nyní posuzovaném případě – přespávání nezletilých dětí u otce během pracovního týdne – se Ústavní soud podrobně zabýval v nedávném nálezu sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. 5. 2019, ve kterém zdůraznil význam styku dítěte s rodičem, který jej nemá v péči, i v průběhu školního roku a týdne, přičemž se nejedná jen o právo obou rodičů podílet se na výchově svého dítěte, ale také o sledování nejlepšího zájmu dítěte, neboť široký styk během pracovního týdne bude zpravidla pro dítě přínosem a obohacením. Ve školním roce je totiž často více než jindy zapotřebí, aby se do výchovy zapojili oba rodiče, a dítě tak mohlo co nejvíce těžit ze znalostí, zkušeností a výchovných a pedagogických schopností obou rodičů, a nikoliv jen jednoho z nich. Nadto možnost většího zapojení rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, do výchovy dítěte v období, kdy jsou na ně kladeny zvýšené nároky a kdy musí i společně s rodiči překonávat různé překážky a řešit problémy, má význam i pro prohloubení vzájemných citových vazeb mezi dotčeným rodičem a dítětem a také vede tohoto rodiče k odpovědnosti za budoucnost dítěte. Kontakt a vztah s rodičem pro dítě není a nemá být další volnočasovou aktivitou, a to ani v případě styku dítěte s rodičem, který jej nemá v péči; jde naopak o součást běžného života dítěte vyrůstajícího v rodině, o jeho rodinné zázemí (obdobně též nález sp. zn. III. ÚS 2298/15 ze dne 15. 3. 2016).

23. Při rozhodování o styku dítěte s rodičem, který jej nemá v péči, je proto třeba vycházet z pravidla, že oba rodiče by se v zásadě měli podílet stejnou měrou na péči a výchově dítěte, přičemž styk dítěte s rodičem, který jej nemá v péči, i v průběhu

pracovního týdne je zásadně v jeho nejlepší zájmu. Řešení starostí a radostí všedního dne totiž přispívá k prohloubení vztahu a posílení vazby rodiče a dítěte. Faktory, které je třeba zvážit, jsou zejména vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, vzdálenost jejich bydlišť od školského zařízení a míst volnočasových aktivit dítěte a podpora rodičů těchto aktivit. Ve vztahu k volnočasovým aktivitám je nicméně třeba zdůraznit, že takové aktivity by od začátku neměly být jednostranně určovány pouze rodičem, do jehož péče je dítě svěřeno, neboť je zde vedle svobody dítěte dotčena rodičovská odpovědnost obou rodičů, nejen toho, který jej má svěřeno do péče. Rozhodujícím naopak nemůže být nesouhlas rodiče, který má děti svěřeny do péče, a věk dítěte bez přihlídnutí k ostatním okolnostem. Ústavní soud si uvědomuje, že je třeba vždy zvažovat konkrétní okolnosti případu a nejlepší zájem konkrétního dítěte; odchýlení se od uvedených pravidel musí nicméně obecné soudy řádně odůvodnit.

24. Od těchto závěrů nemá Ústavní soud v posuzovaném případě jakýkoli důvod se odchýlit. Nálezy Ústavního soudu ostatně mají jak pro soud samotný, tak i pro obecné soudy precedenční závaznost. Jak Ústavní soud judikoval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465) obecný soud je povinen respektovat vyložené a aplikované nosné právní pravidlo (rozhodovací důvod), o němž se opíral výrok nálezu Ústavního soudu, při rozhodování následujících skutkově obdobných případů. Odmítnout respektovat právní názor vyjádřený v nálezu Ústavního soudu může soud pouze v případě, že je z opodstatněných a důkladně vysvětlených důvodů přesvědčen o tom, že je nutno právní závěry prezentované Ústavním soudem revidovat.

V.b) Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

25. Výše uvedené principy nutno aplikovat i na nyní posuzovaný případ, zejména pak na otázku rozsahu styku stěžovatele s nezletilými během pracovního týdne.

26. Ze spisového materiálu vyplývá, že k ukončení soužití stěžovatele a vedlejší účastnice došlo na přelomu let 2014 a 2015, tj. mezi pátým a šestým rokem věku nezletilé M. a třetím a čtvrtým rokem věku nezletilé M. Do přestěhování vedlejší účastnice a nezletilých z Ostravy do Rychnova na Kněžnou v srpnu 2015 probíhal styk stěžovatele s nezletilými na neformální a pravidelné (dle stěžovatele téměř každodenní) bázi; po přestěhování nezletilých trávil stěžovatel s nezletilými každý druhý víkend, a to buď v místě bydliště vedlejší účastnice v Rychnově nad Kněžnou, nebo v místě svého bydliště v Ostravě. Za účelem širšího kontaktu s nezletilými koupil stěžovatel nemovitost ve Vamberku poblíž nového bydliště nezletilých, kam se po nezbytné rekonstrukci přestěhoval a našel si zde nové zaměstnání. V řízení před obecnými soudy nejprve požadoval svěřeni nezletilých do střídavé péče, po seznámení se se závěry znaleckého posudku zdůrazňujícími potřebu postupné adaptace nezletilých na nové podmínky svůj návrh změnil tak, aby byly nezletilé svěřeny do výlučné péče vedlejší účastnice a stěžovateli stanoven rozšířený styk, konkrétně v lichém týdnu ve středu a ve čtvrtek od 15:00 hod do 17:30 hod a v sudém týdnu od středy od 15:00 hod do neděle do 18:00 hod. Opatrovník po zjištění životních poměrů rodičů, po slyšení nezletilých a seznámení se se závěry znaleckého posudku navrhl svěřit nezletilé do péče vedlejší účastnice a styk stěžovatele s nezletilými upravit tak, že stěžovatel je oprávněn se s nezletilými stýkat každý sudý kalendářní týden vždy ve středu a čtvrtek od 15:00 hod do 17:30 hod a od pátku 15:00 hod do neděle 18:00 hod a každý lichý týden vždy od středy 15:00 hod do čtvrtka 18:00 hod. Ve svém vyjádření k odvolání otce ze dne 18. 9. 2018 výslovně uvedl, že není důvod, aby nezletilé u stěžovatele nepřespávaly i v týdnu. Stěžovatel je dobrým otcem, má k péči o nezletilé zajištěny podmínky a nezletilé by si na pobyt u něj měly co nejdříve zvykat.

27. Nalézací soud k rozsahu styku stěžovatele s nezletilými uvedl, že s ohledem na zájmy nezletilých byl styk upraven velmi široce, neboť nezletilé mají se stěžovatelem velmi dobrý vztah a stěžovatel má zájem se s nezletilými stýkat v maximální možné míře. Odvolací soud na stěžovatelovy odvolací námitky reagoval tak, že styk stanovený nalézacím soudem je dle odvolacího soudu „vhodný především proto, že respektuje faktický stav, který dětem vyhovuje, na který si zvykly a který je praktikován již od listopadu 2017“. Stěžovatelem požadovaný rozsah styku by se dle odvolacího soudu v podstatě blížil střídavé péči, pro kterou nezletilé dosud nedozrály. Doprovázení na volnočasové aktivity je dle odvolacího soudu rovněž formou péče o děti a stanovený rozsah styku je dle odvolacího soudu dostatečný.

28. Takovéto odůvodnění obecných soudů nemůže z ústavněprávního hlediska obstát. Odůvodnění rozsahu styku v rozhodnutí nalézacího soudu zcela absentuje. Ve vztahu k odůvodnění odvolacího soudu je předně třeba odmítnout argument, že stěžovatelem požadovaný rozsah styku se blíží střídavé péči, a proto nelze stěžovateli vyhovět. Závěr odvolacího soudu jednak není fakticky správný, neboť přespávání u otce jednou za čtrnáct dní i ve všední dny spolu s víkendovým pobytem jednou za čtrnáct dní není se střídavou péčí, kdy dítě má fakticky dva domovy, srovnatelné. Jednak, a to považuje Ústavní soud za závažnější, jde toto vyjádření odvolacího soudu přímo proti závazné judikatuře Ústavního soudu, která zdůrazňuje, že co největší naplnění rovné rodičovské péče má být cílem rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí, nikoli naopak. Nelze aprobovat ani argument zachováním faktického stavu, neboť dosavadní uspořádání lze zohlednit pouze při posuzování vlivu změny prostředí na psychický a fyzický komfort dítěte v konkrétním případě, nikoli jako důvod sám o sobě.

29. Ohledně argumentace stanoviskem nezletilých Ústavní soud konstatuje, že odvolací soud namísto důkladného posouzení toho, co by pro nezletilé konkrétně a reálně rozšíření styku znamenalo, pouze kuse odkázal na skutečnost, že faktický stav nezletilým vyhovuje. V tomto kontextu je pak třeba vyzdvihnout, že nezletilé nebyly v řízení před obecnými soudy ani jednou vyslechnuty a závěr odvolacího soudu je založen pouze na zprostředkované a shrnující výpovědi nezletilých před znalcem. Ačkoli toto pochybení nelze s ohledem na ryze osobní povahu participačních práv dítěte považovat za porušení práv stěžovatele (srov. již citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 4247/18 či usnesení sp. zn. II. ÚS 4097/18 ze dne 4. 1. 2019), je třeba zdůraznit, že v posuzovaném případě by reálná konfrontace soudu s názory, stanovisky a pocity nezletilých byla pro řešení věci velmi prospěšná. Nezletilé byly v době řízení před odvolacím soudem ve věku 9 a 7 let, zejména tak nezletilá M. byla ve věku, který je chápán jako hraniční a po jeho dosažení je zpravidla nezbytné zjišťovat názor či přání dítěte přímo soudem, ledaže tomu brání zvlášť významné skutečnosti (viz např. již citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 2482/13). Obě nezletilé jsou nadto dle posouzení znalce sociabilní a sociálně zdatné, starší M. je pak otevřená a psychicky vyspělá.

30. Nepřípustné je dále kusé a povrchní odmítnutí stěžovatelovy věcné argumentace, ve které stěžovatel zcela v souladu s aktuální judikaturou Ústavního soudu zdůrazňoval význam přespávání nezletilých v jeho novém bydlišti i ve všední dny. Obecné soudy se vůbec nezabývaly vzdáleností bydliště stěžovatele vůči škole a volnočasovým aktivitám nezletilých, jeho snahou přizpůsobit se potřebám nezletilých, ani mírou podpory jednotlivých volnočasových aktivit. Nevypořádaly se ani s jasným závěrem znalce, že obě nezletilé mají ke stěžovateli velmi dobrý vztah, který je třeba dále rozvíjet pomocí postupné adaptace nezletilých na nové bydliště stěžovatele, ani s návrhem opatrovníka a s jeho výslovnou podporou možnosti přespávání nezletilých u stěžovatele i ve všední dny. Aniž by Ústavní soud jakkoli zpochybňoval potřebu rozdělení povinností týkajících se

volnočasových aktivit dětí mezi oba rodiče, konstatování odvolacího soudu, že přemísťování nezletilých mezi školou a volnočasovými aktivitami je dostatečné proto, aby stěžovatel s nezletilými rozvíjel svůj vztah, výchovně na ně působil a odstraňoval psychologické bariéry, je ve vztahu k argumentaci stěžovatele a s přihlédnutím k reálné snaze stěžovatele přizpůsobit svůj život co nejvíce potřebám nezletilých zcela paušalizující, hraničící se svévolí.

31. Souhrnně Ústavní soud konstatuje, že v posuzovaném případě se obecné soudy řádně nezabývaly nejlepším zájmem dětí, nezjišťovaly jej a nehodnotily jej ve vztahu k navrhovanému rozsahu styku nezletilých se stěžovatelem. Obecné soudy jednoduše přijaly stanovisko, že by se v daném případě neměl měnit zažitý režim, aniž však fakticky a náležitě zkoumaly, zda by taková změna byla či nebyla v zájmu nezletilých. Ve svém posouzení zcela ignorovaly právo stěžovatele na co nejvyrovnanější péči o děti a jejich výchovu ve srovnání s vedlejší účastnicí i korespondující právo dětí na péči a výchovu obou rodičů. Dále obecné soudy nijak relevantně neodůvodnily, proč by mělo být v rozporu s nejlepším zájmem nezletilých trávit se svým otcem více času a zažívat s ním i režim běžného pracovního týdne; nezabývaly se ani tím, jak velkou by tato změna pro nezletilé byla a co by pro ně znamenala nejen z hlediska každodenních praktických otázek, ale také kvality jejich vztahu se stěžovatelem a vůbec jejich dalšího vývoje. Ústavní soud opakuje, že jak v řízení o péči o dítě, tak o úpravu styku rodiče s dítětem je třeba obecně vycházet z premisy, že být spolu znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života a v nejlepším zájmu dítěte zpravidla je péče a výchova ze strany obou rodičů. Přitom Ústavní soud souhlasí se stěžovatelem, že „provozní režim“ pracovního týdne je odlišný od víkendových či prázdninových dní a že často přispívá k prohloubení vztahu a posílení vazby rodiče a dítěte, pokud spolu mohou trávit nejen volné dny, ale zažívat také rutinu všedních dní spjatou s většími i menšími povinnostmi, starostmi i radostmi a vůbec aktivitami odlišnými od průběhu volných dní.

32. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy se ve svých rozhodnutích náležitým způsobem nezabývaly předloženou argumentací stěžovatele ve vztahu k rozsahu styku s nezletilými a k možnosti přespávání nezletilých u stěžovatele i během pracovního týdne; ve svém posouzení pak zcela pominuly principy vyplývající z ústavního pořádku a judikované Ústavním soudem. Odůvodnění napadených rozhodnutí je celkově zcela nedostatečné. V důsledku tak došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i práva na rodinný život zaručeného čl. 10 odst. 2 Listiny a práva na péči o děti a jejich výchovu zaručeného čl. 32 odst. 4 Listiny.

VI. Závěr

33. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. V dalším řízení budou obecné soudy vázány ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy právními názory vyslovenými v tomto nálezu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 2. prosince 2019

Vojtěch Šimíček
předseda senátu